

CRIMINAL LIABILITY FOR FOOD OR OTHER PRODUCTS OF INADEQUATE QUALITY

Geronimo BRĂNESCU¹

Abstract:

In this communication, I have aimed to highlight two issues concerning criminal liability for products of unsuitable quality, namely the offense of adulteration or substitution of food or other products (art. 357 of the Criminal Code) and the offense of marketing adulterated products (art. 358 of the Criminal Code).

Keywords: food adulteration; counterfeiting; health damage; criminal law

Îmbunătățirea calității produselor, simplificarea metodelor de fabricație și mărirea potențialului economic sunt sarcini ce se desprind atât din aplicarea legii fundamentale cât și din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. Cu atât mai mult, cu cât, teza politicii europene în domeniul tehnologiilor de vârf, presupune consolidarea bazelor tehnologice ale industriei europene și dezvoltarea competitivității internaționale. Dimensiunea Europeană ar apare doar prin eliminarea fragmentării pieței și a cercetării care constituie un handicap serios pentru industriile bazate pe tehnologii noi. Aceste tehnologii de inovare au dat naștere unor noi servicii de informații care joacă un rol tot mai însemnat în economie și cunosc o dezvoltare transfrontalieră considerabilă². În acest sens, art. 38 din Carta prevede că politicile Uniunii Europene asigură un nivel ridicat de protecție a consumatorilor. De altfel, în Ordonanță nr. 21/1992 din 21/08/1992, versiune actualizată la data de 27/12/2008 privind protecția consumatorilor prevede în Capitolul IX – sancțiuni: încălcarea prevederilor prezentei ordonanțe atrage răspunderea materială, civilă, contravențională sau penală, după caz. Apoi, Ordonanța de Urgență privind reglementarea *productiei, circulatiei și comercializării alimentelor*, nr. 97/2001, prevede în Secțiunea 4 – *Sanctiuni*. De pildă, art. 41 arată că: “încălcarea prevederilor legale în vigoare, inclusiv cele prevăzute în ordinele emise de ministerele abilitate potrivit prevederilor prezentei reglementări privind alimentele, atrage răspunderea civilă, contravențională sau penală, după caz. În continuarea art. 42 se prevede că, “fabricarea de alimente falsificate sau contrafacute constituie infracțiune și se pedepsește potrivit Codului penal³. În acest caz, art. 357 din C.pen. prevede *falsificarea sau substituirea de alimente ori alte produse*. Astfel, în alin. 1 se prevede că: “prepararea, oferirea sau expunerea spre vânzare de alimente, băuturi ori alte produse falsificate sau substituite, dacă sunt vătămătoare sănătății, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă și interzicerea exercitării unor drepturi. Același text sancționează și prepararea, oferirea sau expunerea spre vânzare de medicamente contrafacute sau substituite care sunt vătămătoare sănătății se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani și interzicerea exercitării unor drepturi”.

Tot astfel, legiuitorul pedepsește în art. 358 și *comercializarea de produse alterate*. În concepția legiuitorului, regula înscrisă în textul citat arată, astfel: “vânzarea de alimente, băuturi sau alte produse cunoscând că sunt alterate ori cu perioada de valabilitate depășită, dacă sunt vătămătoare sănătății, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă și interzicerea exercitării unor drepturi”. Cu aceeași pedeapsă se sancționează “punerea în consum de carne sau produse din carne, provenite din tăieri de animale sustrate controlului veterinar, dacă sunt vătămătoare sănătății”.

Dintr-o asemenea perspectivă, tăierile de animale sustrate controlului veterinar înseamnă sacrificarea frauduloasă a animalelor fără a fi supuse controlului privind starea de sănătate a acestora. În situația în care produsele din carne provin din tăieri de animale supuse controlului veterinar, însă, în momentul preparării sau al punerii în consum, sunt denaturate ca urmare a contaminării cu o boală infectocontagioasă, vor fi aplicabile dispozițiile prevăzute în alin. 1. În scopul de a preveni, legiuitorul pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani și interzicerea exercitării unor drepturi și vânzarea de medicamente cunoscând că sunt contrafacute, alterate ori cu perioada de valabilitate depășită, dacă sunt vătămătoare sănătății ori și-au pierdut în tot sau în parte eficiența terapeutică.

Observat, de asemenea, că răspunderea penală este justificată, fiindcă, infracțiunile prevăzute în codul penal prezintă un *pericol social ridicat* pentru siguranța publică. Relațiile sociale privind sănătatea publică sunt puse în pericol în cazul nerespectării legale în acest domeniu, astfel că, pentru ca produsele alimentare, băuturile și medicamentele să *nu* fie dăunătoare sănătății, trebuie să se respecte regulile de protecție a sănătății prin

¹ Lect.univ.dr., Universitatea Transilvania, Brasov, Romania

² Politica de protecție a consumatorilor: principii și instrumente | Fișe descriptive despre Uniunea Europeană, Parlamentul European (europa.eu).

³ Petruț Ciobanu, *Codul penal adnotat*, ediție actualizată la 15 iunie 2022, Ed. Rosetti, p. 1396.

sanționarea săvârșirii faptelor de falsificare de alimente sau alte produse¹. Pericolul social este o caracterizare materială a însușirii sociale a oricărei infracțiuni. Caracterul ilicit este numai o expresie juridică a acestei însușiri sociale a infracțiunii. De aceea raportul dintre caracterul ilicit al unei fapte și pericolul social poate fi exprimat ca un raport dintre forma juridică a faptei și esența ei materială. Aceste infracțiuni pun în pericol sănătatea persoanelor, determinând îmbolnăvirea, vătămarea corporală sau decesul acestora. În acest sens, în expunerea de motive se precizează că, în ipoteza în care, prin falsificarea de alimente sau produse ori comercializarea de produse alterate, s-au produs vătămări ori aceste fapte au avut ca urmare moartea unei persoane, s-a adoptat soluția concursului de infracțiuni și *nu* a unor infracțiuni complexe paeterintenționate². De pildă, în situația în care consumul acestor produse a determinat lezarea integrității corporale sau moartea victimei, va exista concurs de infracțiuni între infracțiunea de falsificare sau substituire de alimente sau alte produse (art. 357 din C.pen.) și vătămarea corporală din culpă (art. 196 din C.pen.) sau uciderea din culpă (art. 192 din C.pen.).

Apoi, rezultatul constând dintr-o vătămare materială *nu* se confundă cu dauna civilă care rezultă din infracțiune. Dreptul la despăgubiri civile, ca urmare a unei infracțiuni îl are numai persoana care a suferit, prin infracțiune, o vătămare fizică, morală sau materială și dacă exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal. Infracțiunea care a produs o vătămare subzistă și dacă persoana vătămată fiind despăgubită nu solicită daune civile, sau chiar dacă nu există o persoană vătămată care ar putea solicita daune.

La stabilirea răspunderii penale se cercetează dacă între acțiunea unei persoane și rezultat pentru care are ar răspunde există o legătură cauzală. Astfel, din totalitatea diferitelor fenomene legate de survenirea evenimentului cercetat și a acelor cari i-au precedat în timp, se desprinde o anumită acțiune a persoanei și se cercetează rolul ei în survenirea evenimentului respectiv, – încetarea din viață a unei alte persoane, vătămarea sănătății victimei, , încălcarea drepturilor și intereselor unor cetățeni. Legătura cauzală este un proces care se petrece în timp. Comportarea persoanei considerată a fi cauza evenimentului respectiv, trebuie să preceadă în timp evenimentul. De aceea, cu ocazia rezolvării în dreptul penal a chestiunii referitoare la legătura cauzală, trebuie în primul rând, stabilit că acțiunea persoanei cercetate a precedat evenimentul pentru care trebuie să răspundă. Când din materialele cauzei aceasta *nu* este dovedit, trebuie trasă concluzia că lipsește legătura cauzală dintre comportarea persoanei respective și evenimentul ce i se impută. Ca atare, în evaluarea condițiilor cauzale trebuie să se țină seama că legătura de cauzalitate poate fi *întreruptă* când între acțiunea făptuitorului și rezultat se interpune o energie independentă care produce ea însăși rezultatul (de exemplu, dacă persoana internată în spital ca urmare a unei lovituri în cap, moare datorită intoxicației cu alimentele servite la masă). Nu întrerupe legătura de cauzalitate omisiunea victimei de a se trata la timp, ori fuga din spital a victimei, eventuala neglijență a medicilor în tratarea bolnavului etc.

Elementul subiectiv a infracțiunilor presupune săvârșirea *cu intenție directă sau indirectă* a acțiunilor incriminate. Intenția presupune o faptă voită de subiect având reprezentarea condițiilor în care acționează, a semnificației faptelor sale și a consecințelor faptei; consecințe pe care dorește să le producă prin manifestarea sa de voință. În acest caz făptuitorul își reprezintă întreaga desfășurare a faptei, inclusiv legătura de cauzalitate dintre faptă și rezultat. Totodată ei își dă seama de caracterul periculos al faptei și a urmărilor acesteia, este conștient că o atare manifestare este dezaprobată de societate. Dovada existenței acestor procese psihice rezulta cel mai adesea chiar din modul în care s-a desfășurat obiectiv manifestarea exterioară a infractorului, analizată în lumina cunoștințelor și a experienței obișnuite de viață³.

Intenția directă este definită în art. 16 alin.3 lit.a din Codul penal și constă din *prevederea* rezultatului faptei, urmărind producerea lui prin săvârșirea acelei fapte. Prima cerință constă așadar din prevederea rezultatului faptei. Această prevedere a rezultatului trebuie să fie efectivă și nu să fie numai o posibilitate de a prevedea (previzibilitate). Prin a prevedea rezultatul înseamnă a avea reprezentarea acestuia, a-și da seama că rezultatul se va produce, prevederea implică așadar o anticipare a celor ce se vor întâmpla ulterior; această anticipare subiectul o poate face pe baza cunoașterii, a mijloacelor folosite, ca și pe baza experienței generale care îl ajută să deducă din acțiune finalitatea pe care aceasta o va avea.

Intenția indirectă sau eventuală există potrivit art. 16 pct. 3 lit.b din Cod penal când făptuitorul prevede rezultatul, nu-l urmărește însă acceptă posibilitatea producerii lui. În acest mod capătă relevanță penală nu numai atitudinea de urmărire conștientă a producerii unui rezultat socialmente periculos, dar și aceea de indiferență, de nepăsare față de posibilitatea producerii unui atare rezultat. Soluția este pe deplin logică, dacă ținem seama că indiferența, nepăsarea – în condițiile menționate – nu angajează mai puțin personalitatea autorului și nu o relevă mai puțin în modul de a concepe și săvârși fapta care a condus la rezultatul ilicit. În această situație, de asemenea, fapta „îi aparține” autorului, fiind pe deplin justificate și măsurile menite să acționeze preventiv și represiv asupra conduitei sale.

¹ George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), Versavia Brutaru, Ștefan Daneș, Constantin Duvac, Ioan Griga, Ion Ifrim, Gheorghe Ivan, Gavril Paraschiv, Ilie Pascu, Ion Rusu, Marieta Safta, Iancu Tănăsescu, Tudorel Toader, Ioana Vasiiu, *Explicațiile noului cod penal*, vol. IV, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 821.

² Voicu Pușcașu, Cristinel Ghigheci, *Codul penal adnotat, vol. II, Partea specială*, Ed. Universul Juridic, 2021, p. 659.

³ Ion Ifrim, Oana Roxana Ionescu, *Drept penal român într-o viziune europeană*, Ed.Universul Juridic, 2017, p.67.

Intenția indirectă presupune aceeași cerință comună și intenției directe și anume *prevederea* rezultatului. Ca urmare cele explicate privitor la această cerință când am analizat intenția directă sunt valabile și în cazul intenției indirecte¹.

Fapta săvârșită din cupă *nu* întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, astfel că nu va fi sancționată penal, ci în conformitate cu dispozițiile care reglementează contravențiile. Spre deosebire de intenție cel aflat în culpă nu prevede rezultatul faptei sale deși trebuia și putea să-i prevadă ori chiar dacă îl prevede nu urmărește producerea lui și nu-l acceptă socotind fără temei că acesta nu se va produce niciodată.

Deși intenția este un proces psihic (intern) ea poate fi *probată* evaluând activitatea materială desfășurată de subiect; manifestarea exterioară poartă amprenta procesului psihic care a declanșat-o astfel că acest proces poate fi dedus din modul de comportare al subiectului (*dolus ex re*)². Această prezumție de dol care rezultă din însăși activitatea materială nu este absolută, faptuitorul va putea face proba contrarie. Proba dolului trebuie făcută atât cu privire la varianta simplă (cât și la varianta agravată³).

În cazul acțiunilor total inexpressive sau neorientate psihic, cât privește intenția cu care au fost comise acuzarea este obligată să facă dovada intenției prin orice mijloace de probă, inculpatul putând să facă proba contrarie dovedind că a fost de *bună credință*⁴. Deci, „*bună credință*”⁵ este tot una cu conștiința profesională, care se împotrivesc oricărui impuls din afara Legii, chiar dacă ar veni din partea intereselor celor apropiați nouă. Dar, de când a murit patriarhalismul și a fost înlocuit cu modernismul în viața socială, cu dorința de înăvuiare grabnică, au început ca unii din aparatul Justițiar să negligeze rigorile *adevărului* și ale *dreptății*, amortindu-și conștiința cu explicații facile, *aparent* morale. Desigur, prin definiție, *bună – credință*, în viziunea noastră, presupune o intenție bună, generoasă, chiar dacă din motive obiective, faptele uneori au rămas insuficient realizate.

În legătură cu aceasta, s-a constatat⁶, pe drept cuvânt, că, această noțiune este și de *natură psihică* având și o *relevanță juridică*, obligă instanțele judecătorești să cerceteze mințios și să motiveze temeinic existența sa în conținutul laturii subiective respective realizând astfel cerințele principiilor de drept.

Remarcă, că, noțiunea de *bună-credință*, (în sens larg), înseamnă obligația tuturor de a avea o comportare conformă cu regulile de conviețuire socială care revin părților la încheierea și la executarea unei convenții, fie pentru validitatea dobândirii unui drept. Ca atare, bună - credință trebuie considerată, în știința noastră o normă juridică cu caracter de aplicare generală, iar nu numai în cazuri speciale în care legea face anume vorbire despre această noțiune...”*bună - credință* înfățișează, în prezent, fondul juridic pe care se profilează recunoașterea, în general, a tuturor drepturilor civile.

În această privință subliniem că, textul de lege care constituie temeiul juridic al aplicării *bunei-credințe* ca regulă generală a dreptului comun este prevăzut, printre alte texte, și în art. 14 din Codul civil actual. Drept urmare, „*persoanele fizice și persoanele juridice participante la raporturile juridice civile trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri. Buna-credință se prezumă până la proba contrară*”⁷.

În consecință, *bună-credință*, (*loialitatea, prudența, ordinea și temperanța*, care se convertesc pe planul juridic în *intenție dreaptă, diligență și abținere de la vătămare*)⁸ se va fonda, pe fapte psihologice, *întotdeauna*, situate exact la antipodul *relei-credințe*⁹. Pe cale de consecință deducem regula Cicero definea *bună-credință* ca: sinceritate în cuvinte (*veritas*) și fidelitate (*constantia*) în angajamente.

¹ George Antoniu, *Trăsăturile distinctive ale intenției indirecte*, RRD, nr12, 1974, pp. 22-27.V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșea, *Explicații teoretice ale codului penal roman, vol. I, partea generală*, Editura Academiei, București, 1969, p. 116-118.

² George Antoniu, *Trăsăturile distinctive ale intenției indirecte*, op.cit.p. 23 și urm.

³ George Antoniu, *Unele reflecții asupra vinovăției penale*, SDR nr.1/1993, pag.51-61

⁴ Vintilă Dongoroz, *Tratat*, p. 242.

⁵ Dimitrie Gherasim, *Bună-credință în raporturile juridice*, Ed. Academiei Române București, 1981, op.cit. p. 9 și urm.

⁶ Mihaela - Gabriela Berindei, *Izvorul contractual sau legal al obligației de întreținere*, Ed. Hamangiu, 2019, p. 204.

⁷ Ion Ifrim, *Câteva observații în legătură cu propunerea ”eliminării expresiei cu rea - credință din codul penal”*, Comunicare prezentată la sesiunea de comunicări științifice, Institutul de Cercetări Juridice, 2022, p. 123.

⁸ George Antoniu, *Vinovăția penală*, ediția a doua, Ed. Academiei Române, București, 2002, op.cit. p. 20.

⁹ Deci, vom avea *intenție rău-făcătoare, imprudență, ilicite și cauzarea unei vătămări, toate ca rezultat al neonestității*. Dimitrie Gherasim, *Bună-credință în raporturile juridice*, op.cit. p. 9, pp. 33-3.

Bibliografie

Dimitrie Gherasim, *Buna-credință în raporturile juridice/ Good faith in legal relations*, Ed. Academiei Române, București, 1981.

George Antoniu, *Trăsăturile distinctive ale intenției indirect/ Distinctive features of indirect intention*, RRD, nr12, 1974, pp. 22-27.

V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșea, *Explicații teoretice ale codului penal roman, vol. I, Partea Generală/ Theoretical explanations of the Romanian Penal Code, vol. I, General Part*, Editura Academiei, București, 1969.

George Antoniu, *Trăsăturile distinctive ale intenției indirecte/Distinctive features of indirect intention*, SCJ.

George Antoniu, Tudorel Toader, (coordonatori), Versavia Brutaru, Ștefan Daneș, Constantin Duvac, Ioan Griga, Ion Ifrim, Gheorghe Ivan, Gavril Paraschiv, Ilie Pascu, Ion Rusu, Marieta Safta, Iancu Tănăsescu, Tudorel Toader, Ioana Vasiiu, *Explicațiile noului cod penal/ Explanations of the new criminal code*, vol. IV, Ed. Universul Juridic, 2016, p. 821.

George Antoniu, *Vinovăția penală/ Criminal guilt*, ediția a doua, Ed. Academiei Române, București, 2002, op.cit. p. 20.

Ion Ifrim, Oana Roxana Ionescu, *Drept penal român într-o viziune europeană/ Romanian criminal law in a European vision*, Ed.Universul Juridic, 2017, p.67.

Mihaela - Gabriela Berindei, *Izvorul contractual sau legal al obligației de întreținere/ The contractual or legal source of the maintenance obligation*, Ed. Hamangiu, 2019, p. 204.

Ion Ifrim, *Câteva observații în legătură cu propunerea "eliminării expresiei cu rea - credință din codul penal"/ Some observations regarding the proposal to "eliminate the expression "bad faith" from the criminal code"*, Comunicare prezentată la sesiunea de comunicări științifice/ Paper presented at the scientific communications session, Institutul de Cercetări Juridice, 2022, p. 123.

Petruț Ciobanu, *Codul penal adnotat/ Annotated Criminal Code*, edition updated on June 15, 2022, Ed. Rosetti, p. 1396.

Voicu Pușcașu, Cristinel Ghigheci, *Codul penal adnotat, vol. II, Partea specială/ Annotated Criminal Code, vol. II, Special Part*, Ed. Universul Juridic, 2021, p. 659.